

Twee vrouwen

Harry Mulisch, 1975

In 2008 kreeg bijna een miljoen Nederlanders een exemplaar van *Twee vrouwen* cadeau van Stichting CPNB in het kader van de bibliotheekactie 'Nederland leest'. Waarom deze kleine roman uit 1975 die verhaalt over een ingewikkelde lesbische liefdesrelatie? Het boek gaat niet eens over de Tweede Wereldoorlog, die de kern of misschien wel het DNA is van de mens en schrijver Harry Mulisch. Toch is er veel voor te zeggen om het grote publiek (nogmaals) kennis te laten maken met de personages Laura Tinhuizen en Sylvia Nithart.

Omslag

Binnen het omvangrijke oeuvre van Harry Mulisch is de kleine roman *Twee vrouwen* een bijzonder boek. Allereerst omdat het goed werd ontvangen door het grote publiek. Vanaf *Twee vrouwen* kreeg Harry Mulisch langzamerhand de status van een (inter)nationaal bekende en gewaardeerde schrijver. De roman hangt dus samen met een 'omslag' in de 'receptie' van het oeuvre van Harry Mulisch.

Ten tweede paste het onderwerp van het boek zeer goed in de tijd waarin het verscheen. In de jaren zeventig was homoseksualiteit lang niet zo geaccepteerd als nu. Mulisch maakte met het boek duidelijk dat ieder mens homoseksuele gevoelens kan hebben, hij benadrukte het 'gewone' ervan. Ook beschreef hij in *Twee vrouwen* de problematiek rondom de kindwens van een homoseksueel paar. Dat Mulisch zich waagde aan deze sociale thema's, werd zowel binnen als buiten de lesbische kring zeer gewaardeerd.

Ten slotte komen in *Twee vrouwen* veel motieven aan bod die men ook aantreft in Mulisch' overige werk. De schrijver laat dezelfde thema's in verschillende variaties terugkomen in zijn verschillende romans. Toch wil Mulisch elke keer een ander boek schrijven. Vandaar dat *Twee vrouwen* nu eens niet over de oorlog ging. Wel worden in de roman de verhoudingen tussen man en vrouw tegen het licht gehouden.

Theatervoorstelling

Laura is de hoofdpersoon van het boek. Zij is een jaar of 35, conservator in een museum in Amsterdam en zeven jaar getrouwd geweest met de theatercriticus Alfred Boeken. Inmiddels zijn ze vijf jaar gescheiden. Als het boek begint is net Laura's moeder overleden in Nice. Laura besluit op te schrijven wat haar is overkomen '– niet alleen de dood van haar moeder'. Zo beschrijft ze haar eerste ontmoeting met Sylvia, het meisje waar ze een lesbische verhouding mee begint. Als Sylvia, Laura en Alfred elkaar ontmoeten tijdens een theatervoorstelling wordt het pas echt spannend. Na het kijken van *Orpheus' vriend* – een moderne bewerking van de Griekse Orpheusmythe, waarin de hoofdrollen door twee homo's gespeeld worden! – begint Alfred tegen Laura over de man-vrouwverhouding in een Griekse tragedie.

Audio file

Fragment voorgelezen door: Anna Rademakers

'(...) Historisch ligt het natuurlijk eerder andersom, maar als je een stuk maakt met alleen mannen of alleen vrouwen, dan kun je nooit tot een echte tragedie komen, hoogstens tot allerlei melodramatische toestanden, die je mooi kunt ensceneren. Dat is wat we vanavond gezien hebben. Die draak achter het toneel was de hoofdpersoon.'

Sprak hij [Alfred] nog steeds over theater? Was ik de prinses op de lesbische erwt, of zat hij op een doortrapte manier te beweren, dat een vrouw met een vrouw en een man en een man niets kon voorstellen, ook niet buiten de schouwburg? Alsof het hoogste in het leven het uit-elkaar-getrokken was, de grote tragedie die dan zeker in zijn huwelijk met Karin begroet moest worden. Ik besloot om het er maar bij te laten zitten en niet verder te vissen, want eer ik het wist had ik een paar opmerkingen gemaakt, die Sylvia's avond zouden verknoeien.

(Harry Mulisch, *Twee vrouwen*. Groningen 1997, p. 64)

In dit hoofdstuk komen een aantal 'echte' Mulisch-motieven samen. Allereerst Mulisch' idee dat alleen de kunst het mysterie van het leven kan ontsluiten. Wat er op het toneel gebeurt, lijkt ook van toepassing op het leven van Sylvia en Laura. De jongens die in het toneelstuk Orpheus en Eurydice spelen, verspillen hun zaad tijdens een seksscène op het podium. Hierdoor krijgt Laura het inzicht dat hun lesbische relatie niet letterlijk vruchtbaar is. Een ander groot thema dat in dit hoofdstuk naar voren komt is de (on)mogelijkheid van de mens om leven te scheppen. Ten slotte krijgt Alfred gelijk: het tragische gedeelte van *Twee vrouwen* begint pas echt als Alfred inbreekt in de lesbische relatie door Sylvia zwanger te maken.

Fantastisch universum

Naast deze voorbeelden zijn er in *Twee vrouwen* nog talloze motieven die via een ingenieus literair spel naar elkaar verwijzen. Onder de oppervlakte van het verhaal dat de werkelijkheid beschrijft, schuilt bij Harry Mulisch altijd een groots opgezet fantastisch universum waarin een dieperliggende waarheid wordt blootgelegd. Mulisch vergelijkt de schrijver dan ook met een Schepper, een Genie, een God. Gelukkig bepaalt de lezer zelf wat hij van zijn verhalen gelooft!

Verder lezen

- Website over [de film](#) (1979) van George Sluizer met Bibi Andersson, Sandra Dumas en Anthony Perkins. Foto's, fragmenten, interviews, recensies en achtergronden.
- Hugo Brems, *Altijd weer vogels die nesten beginnen. Geschiedenis van de Nederlandse literatuur 1945-2005* (Amsterdam, 2006), [p. 339-349](#): 'Werkelijkheid, verbeelding, vorm en taal'.

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/teksten/twee-vrouwen>